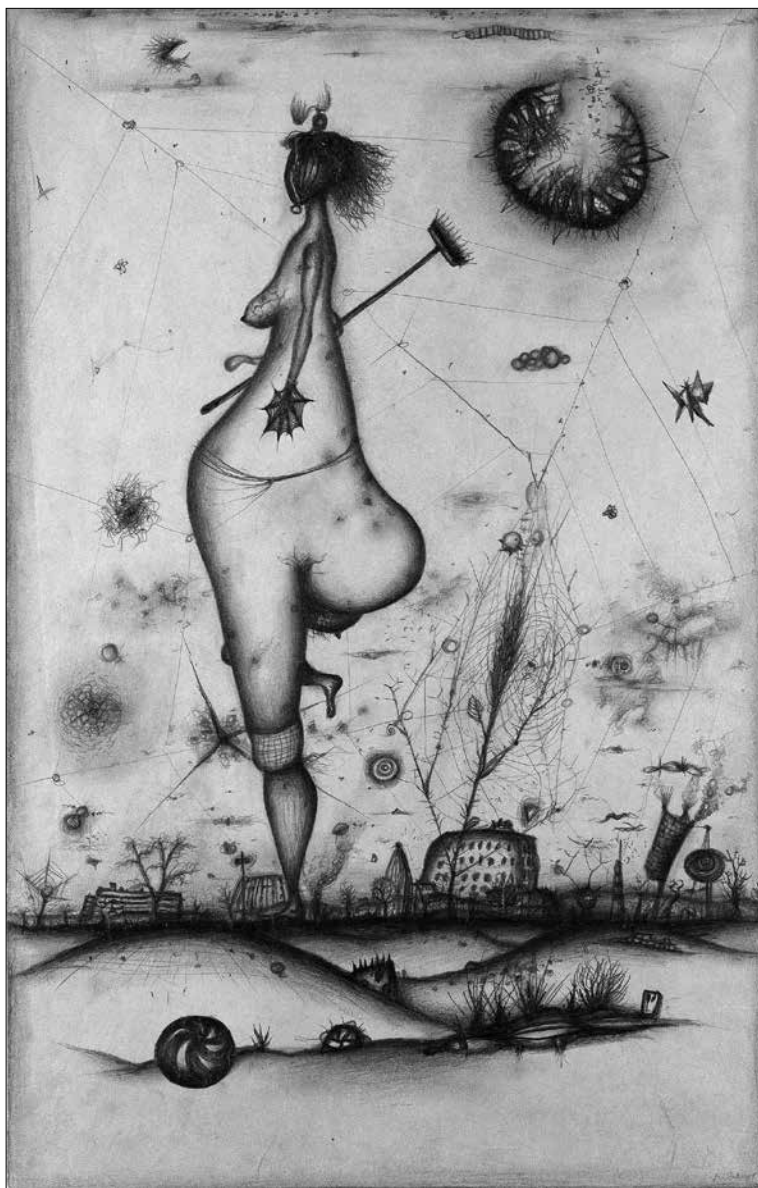

Osztrák mester és magyar barátai

A 85 éves Arnulf Rainer – Béctől Budáig

Ő az egyik legnagyobb élő kortárs bécsi művész, akinek New York-ban már 1995-ben múzeumot nyitottak, s szülővárosa – Baden bei Wien – 2009-ben követte e példát. A születésnapjához a Leopold Gyűjtemény nyitotta „Vonal & forma – 100 mesterrajz” című bemutatójával, amelyen saját műkincseiből összeállított, Klimttől és Schielétől napjainkig terjedő válogatást tártak a közönség elé. Ebben olyan korai, az ötvenes években készült ismeretlen Rainer-grafikákat is bemutatnak, mint például az „Ősszel”, ez a szurrealisztikusan karikatúraszerű ceruzarajz a széltől felkavart falevelekkel, pitypangbóbitákkal, rovarokkal, madarakkal, meg a csillagok közt partvisnyélen röpködő boszorkával. Kiállították az 1951-es Cave Canem mappa fantasztikus-realista stílusú tucatnyi lapját is.

A bécsi Albertina Múzeum január 6-áig tartó visszatekintő, összegző tárlata másfél száz Rainer-művet vonultat fel jelentős osztrák s külföldi köz- és magángyűjteményekből. Ausztriában eddig még sosem, vagy csak régen látott ritkaságokat kínálnak a látogatóknak. A jeles alkotó egész – idestova több mint hat évtizedes – munkásságát igyekeznek átfogni, ezért a rendezési hangsúlyokat a kulcsművekre és a további irányváltásokat megelőlegező metszéspontokra helyezték. A második világháború után, miként akkoriban kor- és pályatársai, a pályakezdő ifjú is – bár csak rövid ideig – sorra próbálgatta a legmodernebb törekvéseket. Későbbi képein festékbe mártott ujjak, kezek vagy éppen lábfejek nyomainak színes foltjai váltakoztak a hatvanas évek figurális rajzainak vastag fekete kontúrvonaláival. A hetvenes években azzal kísérletezett, hogy arcát a nyilvános fénykép-automata kabinokban gumiszalagokkal vagy grimaszokkal torzítva örökítse meg. Innen már egyenes út vezetett az utólagosan felnagyított, átfestett vagy összefirkált fotográfiákig. Utóbb a kor divatos performanszaihoz és a híres bécsi akcionista mozgalomhoz a maga sajátos módján csatlakozott: műtermében beállított különféle jelentekeken pózolt az állványra helyezett kamera előtt. A nyolcvanas években híres zeneszerzők, írók, költők, színészek (Beethoven, Puskin, Mirabeau, Kainz és mások) halotti maszkjait éppúgy átdolgozta, mint nagy képzőművész elődei (Leonardo, Rembrandt, Messerschmidt, Klimt vagy Schiele) jellegzetes, köz-

Arnulf Rainer: Ősszel (1950-es évek, ceruzarajz)

ismert műveit. Vincent van Gogh népszerű kalapos önarcképének egész sorozatot szentelt: változatokat készített egyazon témára. A hirosimai atombomba pusztításainak szörnyűségeit sokrétűen feltáró drámai ciklusa, a gombafelhőtől az épületroncsokon át a halott csecsemőig jeleníti meg a szörnyű tragédiát. A kilencvenes években a kereszt mértánian elvont formája került a képein találó ellentétbe a véletlenszerű festék-csorgatások és a meszelőszerűen széles ecsetvonások líraian elvont kalligráfiáival. Ennek az alkotói korszakának lendületes, fátyolszerűen áttetsző gesztusfestészete és színgazdagsága új művein mindmáig kitart...

A Magyar Nemzeti Galéria is csatlakozott a megemlékezőkhöz. Január 4-éig látogatható páros tárlatával kettős megoldást választott. A „Rainer 85” a rangidős mester folyton új utakat kereső törekvéseit, máig fáradhatatlan kísérletező kedvét azzal hangsúlyozza, hogy – vele teljes egyetértésben – a nyolcvanas évek elejétől készült, egyik legjelentősebb, legismertebb sorozatát a Goya-átiratokat állította kiállításának középpontjába. Az ünnepeket ugyanis a jelenlegi, globális változások közepette, ma is időszerrűnek tartja a XVIII-XIX. század fordulójának spanyol festő-óriása bátor társadalomkritikáját. Nála az inkvizíció ártatlanokat halálba üldöző borzalmait legfeljebb csak a víziók és rémálmok középkori szörnyalakjai szárnyalhatják túl, amelyek a pokolból szabadultak rá az emberiségre.

Rainer már akkoriban „rátett egy lapáttal” a Goya-reprodukciókra, amikor a például a „Goya 5” esetében a festő fekete tussal lecsorgatott tekintete úgy sejlik át halványan, mintha egy pogány istenség kopott freskója volna egy korommal irombán módosított barlangi sziklarajzon. Az olajjal festett, zsírkrétával körvonalazott „Goya 9” viszont a Megváltó félrebillent, háromdimenziós fejével, fából faragott gótikus szobornak is elmehetne. A tustintával és olajfestéssel készített „Goya 18 (1883-84)” még a zseni öregkori önarcképének szelíd vonásait is a szenvedő Krisztus kínzásoktól torzult, véres verejtékekkel borított arcává torzítja (egyben – furcsa módon – az összefirkált Rainer-prototípusok groteskségében is szánalomra méltó változataival rokonítja).

Legalább ennyire telitalálat az emlékezés másik fele, a „Tisztelet Arnulf Rainernek” című kísérő rendezvény, melyen a nála fiatalabb, s őt nemcsak példaképként elismerő, hanem barátként is szerető magyar kortársai mutatkoznak meg. A jobbára egyformán kisméretű és rokon tartalmú (portréformákra összpontosító) képek között tallózva említhetjük az ötvenes éveit taposó Gaál József „Fej I.”, vegyes technikájú idei kartonját, amely vastagon fölhorzongott festékrétegének domborulataival és földszínűségével a prágai Gólem agyagszobrának középkori legendájára emlékeztet. A hatvanas Szikszai Károly azonos eljárással, ámde vászonra felvitt elmúlt évi „Tájátiratok” sorozata egyes darabjai közül az első olyan lenyűgöző hatású látkép a sötét viharfelhők tengerében felsejlő napkoronggal, akár egy ijesztően tágra nyílt szembogár. A hetvenesek nemzedékéből Kovács Péter szintén 2013-as „Arckereső – Arcvesztő” ciklusának „R-1” jelzésű, összefirkált grafit-portréja kifinomult és pókháló finomságú, akárcsak Rainer korai, csipkeszerű ceruzarajzai, míg Nádler István idei „Nulla-ciklus: N° 1.” című műve akrillal és kazein-temperával, lendületes ecsetvonásokkal és a pinktől az indigóig terjedő, merészen friss színekkel tudatosan idézi fel a rangidős mester legutóbbi éveinek selymesen suhogó gesztusfestését.

W. I.

Gaál József: Fej I. (2014, vegyes technika, papír)

Nádler István: Nulla-ciklus No.1. (2014, akril, kazein-tempera, papír)